

DOPRINOS ZAVODA ZA KRUMPIR STARA SUŠICA OPLEMENJIVANJU I SJEMENARSTVU KRUMPIRA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ivan SALOPEK ¹⁾

Izlaganje na znanstvenom skupu
Primljeno: 6. 11. 1993.

1. POVIJESNI RAZVOJ ZAVODA

Na poticaj sveučilišnog profesora dr. Marka Mohačeka Zavod se osniva 1948. godine, pod tadašnjim imenom "Selekcijska stanica za krumpir Stara Sušica". Osnovan je kao budžetska ustanova bivšeg kotara Delnice. Svrha osnivanja je bila, pomoći razvoj poljoprivrede u Gorskom kotaru, s posebno kulture krumpira. Koncem 1949. god. Stanica ulazi u sastav "Zavoda za ratarstvo-Zagreb", gdje ostaje do 1963. godine. Od 1963-1989. godine djeluje u sastavu FPZ-a u Zagrebu, OOUR "Institut za oplemenjivanje i proizvodnju bilja" Zagreb. Od 1989-1992. god. djeluje kao samostalni Zavod ali još formalno u okviru FPZ-a Zagreb - Agronomskog fakulteta. Godine 1992. temeljem Zakona o ustanovama izlazi iz Agronomskog fakulteta i ulazi u pretvorbu kao samostalna organizacija "Zavod za krumpir Stara Sušica".

Zavod tijekom svojih 45 godina postojanja radi na unapređenju goranske poljoprivrede, a posebno na pokretanju i organiziranju sjemenarstva krumpira na goranskom, ličkom i žumberačkom području. Od 1965. god. intenzivira se rad na stvaranju domaćih novih sorata, introdukciji stranih sorata krumpira te širenju osnovnog i komercijalnog sjemenarstva. Većina stranih sorata (Ackersegen, Feldeslohn, Ella, Bintje, Saski, Sirtema, Bea, Desiree, Jaerla itd.) prethodno se ispituje i uvodi preko Zavoda u proizvodnju. U novije vrijeme Zavod ispituje mnoge strane sorte koje kroz postupak priznavanja ulaze u našu proizvodnju (Ucama, Edzina, Marijke, Monalisa, Frisia, Cleopatra, Asterix, Berber, Baraka, Colmo, Lutetis itd.). Da je ta introdukcija efikasna dokazuje široka praksa koja većinu ovih sorti prihvaća i širi kroz sjemenarstvo i proizvodnju. Između 1965-1970. god. priznaju se i prve dvije domaće sorte (Marko i Velja). Godine 1980. priznaje se sorta Lika, 1984. god. sorte Goran i Istra, 1990. sorta Stanka, 1991. sorta Dalmatinka, a 1993. god. sorta Nada.

Kod Hrvatske državne komisije u priznavanju su još tri križanca krumpira, a u pripremi za priznavanje oko 20 novih križanaca. Proizvodnja sjemena krumpira intenzivnije se razvija u zadnjih dvadesetak godina i ona se u Zavod kreće od 200-1500 tona godišnje. Od 1970. god. Zavod pokreće u Gorskom kotaru i kooperacijsku proizvodnju sjemenskog krumpira, te stručno osposobljava buduće nosioce Zadruga za tu proizvodnju. Svojim radom i prisutnošću pokreće sjemensku proizvodnju i Lici i na Žumberku (Poljoprivredna stanica Jastrebarsko) gdje vrši

¹⁾ RH Zavod za krumpir Stara Sušica

i stručni nadzor nad proizvodnjom (aprobacije, analize, savjetovanja, dani polja).

Od 1975. god. pokreće ideju hrvatskog sjemenarstva krumpira te radeći na makroprojektu brdsko-planinske poljoprivrede inicira izgradnju skladišta za krumpir (u Lici, Gorskom kotaru i Žumberku je od 1975-1985. god. podignuto oko 20.000 tona skladišnih prostora za sjemenski krumpir). U tom periodu raste i sjemenska proizvodnja krumpira sa 50 tona na 5.000 tona godišnje. Zavod u to vrijeme adaptacijom starih objekata štala dobiva skladišni prostor za 2.000 tona krumpira te gradi novi staklenik i laboratorij. Od 1981. god. u suradnji sa PMF - biološki odjel iz Zagreba započinjemo rad na biotehnologiji-mikropropagaciji i kulturi tkiva kod krumpira. Kroz pet godina uspješno su svladane te moderne metode te se kreće u proizvodnju osnovnog sjemena (super-elita, elita). Znanstveno-tehnička suradnja i razmjena kadrova kroz studijska putovanja i specijalizacije, introdukcija, te nabava strane literature obavlja se sa Nizozemskom, Danskom, Poljskom, Čehoslovačkom, SSSR-om (Ukrajina), Mađarskom.

Zavod radi na mnogim temama preko SIZ-a za znanost Republike Hrvatske te razvojnim programima brdsko-planinske poljoprivrede Hrvatske. Kroz Gospodarsku komoru, Poslovnu zajednicu za voće i povrće, Grupaciju za krumpir i Odbor za sjemenarstvo pokreće i projekat sjemenarstva krumpira Hrvatske koji i iznosimo u ovom materijalu.

2. PLAN RAZVOJA KULTURE KRUMPIRA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Proizvodnju krumpira u Hrvatskoj (na 80.000 ha) karakterizira usitnjena nerobna proizvodnja sa 82 % površina individualnih gospodarstava; sa niskim utroškom deklariranog sjemena na svega 2-3 % površina. Po statističkim podacima sa prinosima od 9 t/ha (prema procjeni Odbora za sjemenarstvo, taj prinos se realno kreće oko 12 t/ha) smo na nivou Danske iz 1900. god., te nam stoga udio sjemena od proizvodnje po hektaru čini 28,6%, a u Nizozemskoj svega 7-9%. Razvoj krumpira u narednom periodu možemo razmotriti kroz slijedeće ciljeve:

1.1. Povećanje prinosa po ha, predlažemo ostvariti prvenstveno većim korištenjem deklariranog sjemena. Povećanje prinosa na 15 t/ha bi omogućilo istu proizvodnju na 50-60.000 ha. Time bi za ostale kulture ostalo na raspolaganju 20-30.000 ha za koje ne bi trebalo ulaganja u melioracije za privođenje neplodnog poljoprivrednog zemljišta u plodno poljoprivredno zemljište. Stoga se ulaganje u sjemenarstvo odražava i na ostale grane poljoprivrede, a ne samo na proizvodnju jestivog krumpira.

1.2. Unapređenje proizvodnje na malim seljačkim gospodarstvima

Izbor odgovarajućih sorata pogodnih za proizvodnju na malim seljačkim gospodarstvima treba biti dijelom strategije unapređenja proizvodnje u narednom periodu. Smatramo da sadašnje raširene sorte nisu najpodesnije za proizvodnju malih gospodarstava jer se prebrzo "izrođuju" i preveliki su gubici od fitoflore (plamenjače). Za male nerobne proizvođače prvenstveno treba osigurati otporne sorte na "teške" viruse i fitoftoru. Također, postupno treba poraditi na dizanju znanja

iz zaštite od fitoflore, kao i na organiziranju antifitoforne službe što potvrđuju i rezultati postignuti u Velikoj Britaniji gdje je postignuto znatno povećanje prinosa produženjem vegetacije čime za tjedan dana (npr. uz dnevni prirast od samo 0,3 t/ha i produženje vegetacije za 8 dana na 68.000 ha pod krumpirom na malim poljoprivrednim gospodarstvima bi dobili ukupno povećanje prinosa od 163.000 tona, a u intenzivnoj proizvodnji dnevni prirast je i do 0,6-0,7 t/ha).

1.3. Unapređenje skladišnih, dorađivačkih i prerađivačkih kapaciteta

Koliko god proizvodnju krumpira karakterizira niska rodnost i promet se odvija osobnom dostavom, svejedno se u jesen javlja problem trenutnog tržišnog viška, a naročito u godinama sa većim urodom.

Prosječna robnost je 5,9 %. Imamo prenizak otkup koji utječe na robnost proizvodnje tj. povećana je naturalna potrošnja kao i potrošnja u stočarstvu. Stoga imamo nižu ekonomičnost u proizvodnji krumpira kao i u stočarstvu. Nizak otkup ukazuje na neadekvatne skladišne prostore i čuvanje koji osiguravaju potrošnju krumpira tokom cijele godine, ako i smanjen kalo koji je prilično visok u privatnim neprimjerenim skladišnim prostorima.

Loše posljedice ovakvog stanja smo imali prilike vidjeti u godinama hiperprodukcije kao npr. u 1986. g. kada je krumpir izvezen po vrlo niskim cijenama. To je poznat "Kingov zakon" po kome se često događa da rodne godine proizvođačima donose manje prihoda i dobiti od nerodnih. Preradbeni kapaciteti u Hrvatskoj su premali i trenutno radi tvornica čipsa u Hercegovcu - "Franck" sa preradom od 7.500 tona, a prema planu Ministarstva za poljoprivredu i šumarstvo RH iz 1985. g. trebalo je već 1990. g. biti u preradi oko 60.000 tona.

1.4. Uvođenje bilanciranja proizvodnog sjemena na razini Hrvatske u nadležnosti je Ministarstva za poljoprivredu i šumarstvo. Kvote uvoza za Republiku Hrvatsku izdavala bi Hrvatska gospodarska komora, a na prijedlog Udruženja proizvođača sjemenskog krumpira okupljenih unutar poduzeća "Voće, povrće, BAP" d.o.o. Zagreb.

Na ovaj način bi bilo lakše voditi strategiju proizvodnje i sortimenata na 82% površina u rukama sitnog nerobnog proizvođača koga je do sada bilo teško i gotovo nemoguće vezati u bilo kakvo udruženje kao što je to slučaj u drugim razvijenim zemljama.

1.5. Prikaz proizvodnje i uvoza sjemenskog krumpira u Republici Hrvatskoj od 1985-1990. godine.

Godina	ha	Proizvedeno sjemenskog krumpira-tona	KK.uvoz-tona
1985.	528	5.280	240
1986.	615	7.667	500
1987.	372	3.598	240
1988.	335	3.680	800
1989.	407	5.160	950
1990.	450	6.267	1.400

3. STANJE SJEMENARSTVA HRVATSKE I ULOGA ZAVODA ZA KRUMPIR U STAROJ SUŠICI

3.1. Neadekvatna kvaliteta deklariranih kategorija sjemena karakterizirana neujednačenošću kvalitete na razini Republike Hrvatske. Ovakvo stanje je direktno uvjetovano nejedinstvenim sistemom kontrole i nejedinstvenim kriterijima u aprobaciji i u postžetvenom testu kao i objektivnim teškoćama u proizvodnji tj. nedovoljnim uvažavanjem tehnoloških principa proizvodnje sjemena zbog niskog nivoa znanja i njegovog sporog kolanja. Nadalje, kontrola je direktno plaćena od proizvođača i što je još bitnije nije u nikakvoj zavisnosti od rezultata u reprodukcijском ciklusu sjemena!

3.2. Nema odgovornosti članica u reprodukcijском ciklusu ili bolje rečeno nema ni pravog reprodukcijского ciklusa veće se sjemenska proizvodnja zasniva na uvozu elite. Pokušaj uvođenja SAS-a tj. interesnog udruženja proizvođača i prometnika (i izvoznika) nije dao rezultate zbog neizvršavanja obaveza istih, a dijelom i zbog ne ulaženja u SAS velikih proizvođača i prometnika sa područja Čakovca. Ne posjedujemo ni efikasne sankcije ni od strane udruženja kao ni od instrumenata vlasti.

3.3. Vrlo niska robnost krumpira (svega 5-7 %), niski prinosi 12 t/ha, mala primjena sjemena na 2-3 % površina, nedovoljni kapaciteti skladištenja i dorade i premala prerada!

3.4. Neorganizirana proizvodnja bez pravog strateškog koordinacijskog centra ne može voditi niti strategiju razvoja, a stoga ni strategiju sortimenta (npr. industrijska i škrobna sorta gotovo nepoznate široj proizvodnji) te uzgajamo istina kvalitetne, kozmetički dotjerane (forme i dubina okaca) nizozemske sorte, a zanemarene su postojeće svjetske sorte otporne na plamenjaču i izrođivanje podesne za 98 % površina pod krumpirom na našim malim gospodarstvima (naročito za sadašnju fazu male robne proizvodnje)!

3.5. Ne postoji piramidalni sustav sjemenarenja, tj. da sjemenari vrše reprodukciju u lancu nego svi uglavnom počinu proizvodnju iz uvoza elite ili iz svoje prošlogodišnje proizvodnje. Prema sadašnjem nivou tehnologije uz visok stupanj izrođivanja izbjegavanje proizvodnje i kupnje II sortne reprodukcije je opravdano. Piramidalni sustav sjemenarstva poput onoga u Danskoj, Nizozemskoj i Poljskoj npr. ne postoji u nas iz razloga što sjemenari u Hrvatskoj nisu tehnološki i kadrovski spremni preuzeti osnovno sjeme (SSE ili SE) za umnažanje u E (i time stavljaju sav riziko pri umnažanju osnovnog sjemena u četverogodišnjem ciklusu umnažanja na leđa Zavoda tj. na dvadeset radnika).

3.6. Neadekvatna i neprimjerena tržišnim uvjetima zakonska regulativa: proizvodnja, dobivanje atesta, dorada i otprema sjemena

3.6. Neadekvatna i neprimjerena tržišnim uvjetima zakonska regulativa: proizvodnja, dobivanje atesta, dorada i otprema sjemena

3.6.1. U aprobaciji je nepotrebno razdvajanje pregleda na zdravstveni i stručni pregled. Također je neadekvatno našim visoko degenerativnim uvjetima način ocjene usjeva. Bivši naš Pravilnik iz 1973. g. kao i slovenski prijedlog iz 1990. g.

(Olga Jakić, 1990. - Semearstvo br. 3, str. 151-156) smatramo boljim i primjenijim situaciji.

3. 6. 2. Postžetvena kontrola - tj. laboratorijski test na teške viruse (na uzorku uzetom nakon desikacije cime) te bakterijske i gljivične bolesti daje previše različite rezultate (npr. Hrvatska je 1986. g. iz elite priznala 899 tona elite).

5.6.3. Nemamo "kontrolno polje" na nivou republike kao mjesta i načina kontrole kvaliteta rada sjemenara, aprobatora i valjanosti laboratorijskog testa.

3.6.4. Nemamo praksu i zakonsku regulativu uzimanja uzoraka doradenog i uskladištenog sjemena za laboratorijski i postžetveni test i kontrolno polje.

3.7. Premala potrošnja sjemena (2%), nizak udio industrijskih sorti (škrobnih i sorata za preradu) kao i sorata sa niskim stupnjem "izrođivanja" i otpornošću na fitoftoru podesnih za mala gazdinstva koja nose 98 % proizvodnje krumpira.

3.8. Stanje u proizvodnji krumpira u nas općenito karakterizira: nerobnost, niski prinosi te premali doradbeni i skladišni kapaciteti, premala potrošnja prerađevina, a stoga i premali izvoz (svega 0,58% proizvodnje) koji je više slučajan nego predvidiv i otuda stihijski. Općenito uzevši imamo neracionalnu i neekonomičnu upotrebu krumpira. Od kapaciteta za preradu u Hrvatskoj imamo samo PIK "Nova Gradiška" i "Franck" Hercegovac koji proizvodi 1.600 tona čipsa i za to utroši oko 7.500 tona krumpira. Prema republičkom programu iz 1985. g. je trebalo do 1990. g. izgraditi na području Čakovca prerađivačke kapacitete za 60.000 tona krumpira. Povećanjem kapaciteta u Hrvatskoj stvorili bi se uvjeti za veću robnost krumpira sa svim pozitivnim posljedičnim efektima (veća ulaganja po hektaru u sjeme, gnojivo i zaštitna sredstva koja rezultiraju većim prinosisima). Nepostojanje raznovrsnih prerađevina krumpira, a napose onih namijenjenih ugostiteljstvu onemogućava nas da bolje iskoristimo navike turističkog potrošača kroz njegovu naviku da konzumira određene proizvode (Hrvatska npr. putem turističke posjete ostvaruje oko 100.000 uvjetnih stanovnika/god.). Teško da ćemo išta učiniti na toj tržišno-potencijalnoj trećoj poljoprivrednoj kulturi Hrvatske bez unapređenja robnosti krumpira. Prvo treba poraditi na kontroli kvalitete sjemena, povećanju prinosa/ha, otkupu, doradi i čuvanju te micanju "viška" sa tržišta kroz otkup, preradu i izvoz. Napredne zemlje kao npr. Nizozemska i Danska sve to ostvaruju kroz udruženje proizvođača krumpira i Ministarstvo za poljoprivredu koje i financijski u tome sudjeluje (npr. u kontroli i selekciji).

Znanstveni stručni rad na krumpiru na teritorijima država Hrvatske i Slovenije obavlja se u 3 centra. Isti se bave selekcijom, introdukcijom, agrotehnikom, sjemenarstvom te doradom, čuvanjem i prometom krumpira. To su:

a) Hrvatska - Zavod za krumpir Stara Sušica, bavi se selekcijom vlastitih sorata i introdukcijom stranih sorata te osnovnim i komercijalnim sjemenarstvom. Osnovno sjemenarstvo je bazirano na mikropropagaciji in vitro tehnikom meristema ozdravljenih naših i stranih sorata.

b) Slovenija - u Sloveniji postoje 2 centra. Oba se bave osnovnim sjemenarstvom i imaju uvedenu tehnologiju mikropropagacije in vitro.

1) Šenčur - KŽK Kranj bavi se osnovnim sjemenarstvom stranih i domaćih

sorata.

2) Komenda - selekcijska stanica Kmetijskog Instituta Slovenije bavi se pored mikropropagacije osnovnog sjemena i selekcijom vlastitih sorata.

Trenutno su u tehnologiji mikropropagacije i proizvodnji osnovnog sjemena tj. super elite i elite najdalje otišli centar u Šenčurju i Zavod za krumpir Stara Sušica. Naš Zavod ove godine je tehnologijom mikropropagacije i osnovnog sjemenarstva proizveo 48 tona originala naše sorte Istra, 14 tona SSE i osnovnog sjemena iz mreženika 50.000 gomolja.

Naš Zavod i pored niza impovizacija u tehnologiji osnovnog sjemenarstva pokušava iz eksperimentalne proizvodnje prijeći u robnu proizvodnju osnovnog sjemena (SE,E) uz trenutno vrlo malu ili gotovo nikakvu materijalnu podršku. Istovremeno, drugi centri tek pokušavaju ovladati tehnologijom kojom smo mi već ovladali i imaju za to materijalnu podršku svojih republika.

Stanje Zavoda za krumpir Stara Sušica

Glavni problem Zavoda za krumpir u Staroj Sušici je nezaokruživanje tehnoloških preduvjeta proizvodnje (zemljište i uređenje zemljišta, poljoprivredni strojevi, laboratorijska oprema, neadekvatno reguliran sustav sjemenarstva u republici kao i njegova kontrola što je već izneseno. Glavni kapital Zavoda leži jednim dijelom u minulom radu Zavoda na introdukciji stranih sorata (najraširenije sorte u hrvatskoj Desiree, Jaerla, Bitnije) te na selekciji vlastitih sorata (Lika, Goran, Istra, Stanka, Dalmatinka, Nada) s jedne strane i s druge strane na iskustvima nove tehnikom meristema ozdravljenih domaćih i stranih sorata. Zavod također raspolaže ovladanom tehnikom laboratorijske kontrole virusnih, bakterijskih i gljivičnih bolesti koja je bila nužna i u savladavanju tehnologije osnovnog sjemenarstva. U ovom radu sudjeluju uhodane ekipe sastavljene od stručnih poljoprivrednih radnika, tehničara i inženjera.

Godine 1989. Zavod je izdvojen iz OOUR-a Institut za oplemenjivanje i proizvodnju bilja - Zagreb u poseban OOUR Fakulteta poljoprivrednih znanosti Sveučilišta u Zagrebu s intencijom njegovog bržeg razvoja. U ovakvom organiziranju Zavoda angažirali su se Zajednica općina Rijeka, općina Delnice, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva Hrvatske te Republička direkcija za robne rezerve Zagreb.

Osim ugovora sa MATRES-om i nekoliko kratkoročnih pozajmica od Fonda za brži razvoj privredno nedovoljno razvijenih općina u ZO Rijeka, niotkuda nije uslijedila materijalna pomoć. Istina, glavnim izvorom unapređenja proizvodnje osnovnog sjemenarstva u to vrijeme smatran je SAS Podgrupacije za krumpir. Pitanje zemljišta je privremeno riješeno na nivou općine ustupkom na korištenje površina "Ekonomije" Lič (koja je u likvidaciji) ali ne posjedujemo nikakav pisani dokument na osnovu kojeg bi mogli prići i uređenju toga zemljišta (vađenje i uklanjanje kamena i kalcifikacija).

Kako bi se što bolje iskoristio potencijal Zavoda i stečena iskustva, predlažemo da se Zavedu da status kontrolne ustanove Ministarstva za poljo-

privredu i šumarstvo kao što je to npr. KIS u Sloveniji ili NAK u Nizizemskoj. Također, da se financira Zavod za rad na edukaciji i unapređenju tehnologije proizvodnje krumpira. Trenutno, Zavod se financira sa 2/3 od ukupnih prihoda iz komercijalnog sjemenarstva i 1/3 iz introdukcije stranih sorata i znanstveno-stručnih tema.

Znanstveno-stručni rad se odvija u Zavodu u okviru SIZ-ove teme "Hrana" - Ispitivanje reinfekcije praosnovnog i osnovnog sjemena u uvjetima Gorskog kotara, zadatak 12, broj 01.03.01.01.12.

4. PRIJEDLOG MJERA ZA UNAPREĐIVANJE PROIZVODNJE SJEMENSKOG I JESTIVOG KRUMPIRA U REPUBLICI HRVATSKOJ

4.1. Ujednačiti kvalitetu sjemenskih kategorija na nivou Hrvatske.

4.2. Uvesti tehnološko-imperativne preduvjete za proizvodnju kvalitetnog sjemena u našim uvjetima brze degeneracije krumpira tj. uvesti zakonom zaštićene "izolirana polja" za proizvodnju sjemenskog krumpira viših kategorija.

4.1.1. Uvođenjem jedinstvene nadležnosti nad kontrolom kvalitete (aprobacija, postžetvena kontrola) davanjem Zavodu status kontrolne ustanove Ministarstva za poljoprivredu kao što je to slučaj u Sloveniji. u tom slučaju bi se prijave nasada podnosile općinskom organu uprave i Zavodu, a Zavod bi sažetu informaciju dostavljao Ministarstvu.

4.1.2. Uvesti obavezno zakonom regulirano uzimanje uzoraka za "kontrolno pokusno polje" pri uzimanju uzoraka za postžetvenu kontrolu (u trećem pregledu nasada nakon spaljivanja cime_ kao i kod kontrole partije sjemena u skladištima, a prema nahođenju i ocjeni nadležnog inspektora.

4.1.3. Izmijeniti zakonsku regulativu kod aprobacije sjemenarskih nasada slično kao što je bilo regulirano "Narodnim novinama" iz 1973. god. i kao što je sadašnji slovenski prijedlog (Olga Jakić, 1990. - "Sjemenarstvo" 7 (90) 3. Također ne vidimo kao potrebno vođenje 2 zapisnika u aprobaciji (stručnog i zdravstvenog) u sadašnjim i skorašnjim uvjetima zbog kadrovske strukture i nepraktičnosti rada, jer je to u slučaju krumpira nedjeljiv posao.

4.1.4. Uvesti "dan polja" za aprobatore na "kontrolnom pokusnom polju" Ministarstva uz ocjenu njihovog rada. Tu bi se izvršila na licu mjesta usporedba deklaracija tj. ocjena laboratorijskog testa i ocjena aprobatora sa izdanom svjedožbom, a ova bi se usporedila sa stvarnim stanjem i izgledom usjeva u pokusnom polju. Republički inspektor za sjemenarstvo bio bi nadležan za ocjenu rada aprobatora i publicirao bi jednom godišnje rezultate njihovog rada kao i stanje usjeva u pokusnom polju u časopisu "Hrvatsko sjemenarstvo" ili "Zaštita bilja". Nakon "dana polja" za aprobatore mogao bi se na kontrolnom pokusnom polju održati "dan polja" za kupce, sjemenara, prometnike, prerađivač i druge zainteresirane, organiziran od strane Hrvatske grupacije za krumpir, a pod pokroviteljstvom i nadležnosti republičkog inspektora za sjemenarstvo. Toga dana svi zainteresirani bi imali priliku vidjeti i usporediti kvalitetu sjemena različitih proizvođača a republički inspektor bi ih upoznao sa rezultatom rada aprobatora

utvrđenim prethodnog dana. Spoznaja o rezultatu rada sjemenara iz pregleda kontrolnog pokusnog polja ne bi imala pravo zakonske sankcije za sjemenare već samo donošenje negativne ocjene rada aprobatore i njegovog privremenog isključivanja kod uzastopnog griješenja. Stoga bi kontrolno polje prvenstveno djelovalo edukativno; kontrolno za aprobatore i konkurentski pozitivno za proizvođače sjemena i pomoglo bi općem podizanju kvalitete sjemena u Hrvatskoj.

4.2.1. Poduzeti potrebne mjere od strane Ministarstva za poljoprivredu i šumarstvo prema općinama, županijama i Saboru za donošenje Zakona o uvođenju "izoliranih područja" za proizvodnju osnovnog sjemena na nivou cijele republike. Republičkim zakonom bi trebalo odrediti i definirati "izolirana područja" i regulirati njihovo korištenje. U "izoliranim područjima" ne bi bila dozvoljena sadnja niže kategorije od originala bez obzira na svrhu uzgoja tj. i u slučaju proizvodnje jestivog krumpira na okućnicama. Potrebno sjeme za ta područja bi se subencioniralo iz republičkog budžeta. Zakon o "izoliranim područjima" ili samo pojedinim "izoliranim poljima" stupio bi na snagu za određeno područje tek pošto organizator i nosilac proizvodnje registriran za tu proizvodnju podnese takav zahtjev Ministarstvu za poljoprivredu i šumarstvo i dobije od istih dozvolu.

Ministarstvo bi sa svoje strane pomoću inspektora za sjemenarstvo provjerilo postoje li svi potrebni uvjeti za takvu proizvodnju i tek potom dalo instrukcije tamošnjim općinskim organima da provedu slovo zakona na svom području. Za "izolirana područja" predložimo Gorski kotar (općine Delnice, Čabar, Vrbovsko i Ogulin), Liku-pojedina polja, dio Žumberka, s time da se polja i granice područja pobliže i točnije odrede.

4.2.2. Republičkim zakonom definirati karakteristika proizvođača određene kategorije sjemena podrazumijevajući da i individualna poljoprivredna domaćinstva mogu jednako biti nosioci te proizvodnje ako ispunjavaju tehnološke preduvjete i proizvođača osnovnog sjemena (OS, SSE, SE), elite i originala. Također bi bilo vrijedno razmotriti i mogućnosti da se u kooperantskoj proizvodnji ne ide sa nižom kategorijom od originala (ukoliko kooperant ne ispunjava zakonom regulirane uvjete) te da se za kooperantsku proizvodnju u tom slučaju dozvoli uvoz klase A. Ova reprodukcija klase A u I sortnu reprodukciju bi također morala biti bilancirana na nivou Ministarstva uz čiju suglasnost bi bile izdane kvote uvoza.

4.2.3. Bilanciranje proizvodnje sjemenskog krumpira bi prema sadašnjem iskustvu valjalo dati u nadležnost Ministarstva za poljoprivredu i šumarstvo Republike, a izdavanje kvota uvoza na nivou Hrvatske gospodarske komore, a na prijedlog članica proizvođača sjemenskog krumpira Hrvatske republičke grupacije za krumpir.

4.2.4. Sufinanciranje proizvodnje osnovnog sjemena u vođenju strategije sortimenta za mala poljoprivredna gospodarstva od strane Ministarstva za poljoprivredu i šumarstvo i Hrvatske grupacije za krumpir.

4.2.5. Zakonski definirati i regulirati ostvarenje licencnih prava (Breeder's rights) na naše i strane sorte radi tržišnog pristupa selekcijskom radu i osnovnom sjemenarstvu kao i ostvarenja prava stranih firmi vlasnika sorata.

I. Salopek: Doprinos Zavoda za krumpir Stara Sušica oplemenjivanju i sjemenarstvu krumpira u Republici Hrvatskoj Sjemenarstvo 11(94) 1-2, str. 91-100

4.2.6. Zadržati status krumpira kao strateškog sjemena u Republičkim robnim rezervama (MATRES) zbog veće stabilnosti proizvodnje i po mogućnosti je proširiti na osnovno sjeme.

4.2.7. Dati status krumpiru "prioritetne" zaštićene kulture sa mogućnošću korištenja reeskontnih kredita, jer krumpiru kao trećoj poljoprivrednoj kulturi u Hrvatskoj nije dat adekvatan status.

PLAN I DINAMIKA UNAPREĐENJA PROIZVODNJE SJEMENSKOG I JESTIVOG KRUMPIRA U REPUBLICI HRVATSKOJ ZA PERIOD 1990-2000.

1. Stanje proizvodnje krumpira 1990. godine	
1.1. Ukupne površine pod krumpirom	80.000 ha
1.2. Procijenjeni prosječni prinos	12 t/ha
1.3. Ukupno korištenje aprobiranog sjemena	3 %
1.4. Ukupna proizvodnja sjemena	5.000 t (500 ha)
1.5. Procijenjeni prinos sjemena	10 t/ha
2. Planirana proizvodnja krumpira do 1995. godine	
2.1. Planirane površine pod krumpirom	60.000 ha
2.2. Planirani prosječni prinos	20 t/ha
2.3. Planirano korištenje aprobiranog sjemena	6 %
2.4. Planirana proizvodnja sjemena	10.000 t (700 ha)
2.5. Planirani prinos sjemena	15 t/ha
3. Planirana proizvodnja krumpira do 2000. godine	
3.1. Planirane površine pod krumpirom	40.000 ha
3.2. Planirani prosječni prinos	25 t/ha
3.3. Planirano korištenje aprobiranog sjemena	10 %
3.4. Planirana proizvodnja sjemena	20.000 t (1000 ha)
3.5. Planirani prinos sjemena	20 t/ha

**PREDLOŽENE MJERE ZA PROMJENE ZAKONA
O SJEMENARSTVU REPUBLIKE HRVATSKE**

1. Da se u svrhu općeg sunapređenja i ujednačenja kvalitete sjemenskog krumpira (s obzirom na njegovu specifičnost) Zavodu za krumpir dade status ustanove od nacionalnog interesa te kontrolne ustanove Ministarstva za poljoprivredu Republike Hrvatske.

2. Da se donese novi Zakon o sjemenarstvu krumpira Republike Hrvatske kojim bi se proglasila "izolirana područja" za proizvodnju sjemenskog krumpira viših kategorija sa načinom financiranja iz Hrvatskog fonda za razvoj i kontrolom njegove provedbe (nadležnih organa od općine do Republike).

3. Da se promijeni dio sadašnjeg Pravilnika o načinu obavljanja stručnog nadzora nad proizvodnjom sjemenskog krumpira ("Narodne novine" br. 26 od 19.06.90.) u uskladi se normama OECD-a i ISTA jer u protivnom Europa neće

I. Salopek: Doprinos Zavoda za krumpir Stara Sušica oplemenjivanju i sjemenarstvu krumpira u Republici Hrvatskoj Sjemenarstvo 11(94) 1-2, str. 91-100

priznavati ekvivalencije našeg sjemena.

4. Da se prijedlozi za izdavanje kvota uvoza i izvoza te bilanciranja obavljaju na nivou Stručne grupacije Republike Hrvatske okupljenoj pri poduzeću "Voće, povrće, BAP" d.o.o. i Hrvatske gospodarske komore.

5. Predlažemo da se kod izrade novog Pravilnika o sjemenarstvu krumpira u Republici Hrvatskoj konzultiraju stručni kadrovi grupacije, pri poduzeću "Voće, povrće, BAP" d.o.o. Zagreb.

6. Osigurati nastavak djelatnosti što su bile u nadležnosti saveznih organa bivše Jugoslavije, kao priznavanje sorata (sortne komisije), introdukcije i dr.